

ΠΩΣ ΓΡΑΦΟΥΜΕ ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΟΡΘΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Βασικές οδηγίες

Μια εργασία για να είναι ακαδημαϊκά σωστή πρέπει να διαθέτει ορθή γλωσσική έκφραση, πλήρη και ενημερωμένη βιβλιογραφία, ολοκληρωμένα νοήματα, σαφήνεια, επαρκή και ορθή τεκμηρίωση (πηγές και βιβλιογραφία) των όσων υποστηρίζονται. Θεωρώ δεδομένο πως η εργασία σας θα διαθέτει όλ' αυτά τα στοιχεία. Πρέπει ωστόσο να διαθέτει και *σωστή δομή*, η οποία είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την εκπόνηση μιας καλής ακαδημαϊκής εργασίας (σε προπτυχιακό ή μεταπτυχιακό επίπεδο). Τούτο σημαίνει πως η εργασία σας πρέπει να διαθέτει σε διακριτά μέρη: Εισαγωγή, ανάπτυξη του θέματος (ή των θεμάτων) σε επιμέρους Κεφάλαια (και υποκεφάλαια), Συμπεράσματα, Πηγές και Βιβλιογραφία.

1. Πλάνο εργασίας – πίνακας περιεχομένων

Φτιάξτε ένα πίνακα περιεχομένων που θα αντιστοιχεί στη δομή της εργασίας σας.

Μ' αυτό τον τρόπο: α) θα ξεκαθαρίσετε μέσα σας τι θέλετε να κάνετε, β) θα βάλετε σε τάξη τις ιδέες σας και γ) θα καταλάβετε αν έχετε σαφείς ιδέες

2. Εισαγωγή

Στην *Εισαγωγή* αναπτύσσεται με γενικό τρόπο το αντικείμενο της εργασίας, η σημασία του θέματος και η προβληματική που μας οδήγησε στην επιλογή του (αιτιολόγηση της επιλογής του θέματος), οι κυριότερες πηγές (ή η βιβλιογραφία), οι υποθέσεις εργασίας, η μεθοδολογία ανάλυσης και τεκμηρίωσης που ακολουθείται. Στην *Εισαγωγή* επίσης παρουσιάζεται η διάρθρωση της εργασίας που θα ακολουθήσει σε ενότητες ή κεφάλαια. Τέλος, αναφέρεται το επιχειρημά σας σε 1-2 προτάσεις. Π.χ. «θα υποστηριχθεί ότι...». Αυτό καθιστά ευκολότερη την παρακολούθηση και αξιολόγηση των συλλογισμών σας από τον αναγνώστη.

3. Κεφάλαια και υποκεφάλαια

Στα διάφορα *Κεφάλαια* και *υποκεφάλαια* της εργασίας αναπτύσσονται αναλυτικά οι όψεις του εξεταζόμενου θέματος με λογική σειρά και συνοχή. Απαραίτητη εδώ είναι η *τεκμηρίωση* των όσων γράφουμε (είτε παρουσιάζουμε-περιγράφουμε, είτε υποστηρίζουμε, είτε κριτικάρουμε, είτε ανασκευάζουμε) με συγκεκριμένες παραπομπές στις πηγές και την βιβλιογραφία ή τα (ακαδημαϊκά) ιστολόγια.

Στην ανάπτυξη, όταν αναφερόμαστε σε άτομα, την πρώτη φορά που εμφανίζονται στο κείμενο πρέπει να τα αναφέρετε με το πλήρες τους όνομα (μικρό και επίθετο) και τον ενδεχόμενο τίτλο ή την ιδιότητά τους. Λ.χ. «Ο τραπεζίτης, επιχειρηματίας και πολιτικός Ιωάννης Πεσμαζόγλου υπήρξε διευθυντής της Τράπεζας Αθηνών ...».

4. Παραπομπές και σημειώσεις

Οι σημειώσεις χρησιμεύουν : α) για να δείχνετε την πηγή των παραθεμάτων, δηλαδή των αυτούσιων αποσπασμάτων που χρησιμοποιείτε από άλλα βιβλία. Αν στο κείμενο μιλάμε για κάποιο συγγραφέα ή παραθέτουμε απόσπασμά του, η αντίστοιχη σημείωση παρέχει την κατάλληλη βιβλιογραφική παραπομπή, β) για να δείχνετε την πηγή των επιχειρημάτων σας, όταν αναφέρετε περιληπτικά τις απόψεις κάποιων συγγραφέων που διαβάσατε, και αναπτύσσετε μία δική σας επιχειρηματολογία σχετικά με αυτές τις απόψεις, γ) για να προσθέσετε άλλες ενισχυτικές βιβλιογραφικές ενδείξεις σε ένα θέμα που συζητήθηκε στο κείμενο, δ) για να εισαγάγουν ένα ενισχυτικό παράθεμα ή παρατήρηση, η οποία μέσα στο κείμενο θα ήταν ενοχλητική.

Υπενθυμίζεται ότι δεν είναι αποδεκτό, σύμφωνα τους κανόνες της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, να αντιγράφετε κατά λέξη χωρίς να βάζετε τα αποσπάσματα που χρησιμοποιείτε μέσα σε εισαγωγικά και χωρίς να παραπέμπετε με υποσημείωση στο βιβλίο

(ή άρθρο) ή στην ιστοσελίδα που χρησιμοποιήσατε. Επίσης, ακόμα και όταν παραλλάσσετε εκφραστικά τις διατυπώσεις και τα στοιχεία που βρίσκετε, θα πρέπει πάντα να δηλώνετε με ακρίβεια και σωστά την πηγή σας (βιβλίο, άρθρο ή ιστοσελίδα), με πλήρη παραπομπή σε συγκεκριμένη σελίδα. Για παράδειγμα, η βιβλιογραφική παραπομπή δηλώνετε με υποσελίδα υποσημείωση. Από το Μενού του υπολογιστή σας επιλέγετε Εισαγωγή/Αναφορά/Υποσημείωση και από την καρτέλα που σας ανοίγει επιλέγεται Υποσημείωση στο κάτω μέρος της σελίδας και αρίθμηση συνεχή και πατάτε «Εισαγωγή», οπότε μπαίνει αυτόματα η αρίθμηση σε όλο το έγγραφο.¹ Παραπέμπουμε σε βιβλία, αλλά και σε ιστοσελίδες (αλλά και οι ιστοσελίδες διακρίνονται σε «ακαδημαϊκές» και μη, σε πρόχειρα αγνώστου πατρότητας ιστολόγια και σε εγκυκριμένες ιστοσελίδες), όπως λ.χ. στα ανοιχτά αποθετήρια του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών ή άλλων ερευνητικών ιδρυμάτων και πανεπιστημίων, στις ιστοσελίδες επιστημονικών περιοδικών κλπ.²

Τα **ακριβή παραθέματα** (μέσα σε εισαγωγικά) από τις πηγές και την βιβλιογραφία διευκολύνουν την ανάλυση. Πρέπει να θυμάστε, πάντως, ότι δεν χρειάζεται να εισάγουμε παραθέματα σπάταλα. Η συνεχής παράθεση μπορεί να είναι εκδήλωση οκνηρίας. Τα παραθέματα είναι κυρίως δύο ειδών: α) παρατίθεται ένα κείμενο με το οποίο στη συνέχεια ασχολούμαστε ερμηνευτικά και β) παρατίθεται ένα κείμενο για να στηρίξει την ερμηνεία μας.

- Τα παραθέματα πρέπει να είναι πιστά. Πρέπει να καταγράφουμε τις λέξεις όπως ακριβώς είναι.
- Δεν πρέπει να απαλείφουμε μέρη του κειμένου χωρίς να το σημειώνουμε: η παράλειψη δηλώνεται με την εισαγωγή τριών αποσιωπητικών που αντιστοιχούν στο μέρος που παραλείψαμε. (...)
- Δεν πρέπει να γίνονται παρεμβολές και κάθε μας σχόλιο, διασάφηση ή διευκρίνιση πρέπει να εμφανίζεται μέσα σε αγκύλες [...], εκτός αν η παρεμβολή μας γίνεται αισθητή μέσα σε παρένθεση.
- Πρέπει να σημειώνονται οι υπογραμμίσεις που δεν είναι του συγγραφέα αλλά δικές μας.
- Πρέπει να δείχνετε την πηγή των παραθεμάτων με τη χρήση των σημειώσεων.

5. Σύστημα παραπομπών

Υπάρχουν πολλά συστήματα παραπομπών. Τα πρότυπα καλύπτουν τη σειρά των εκδοτικών στοιχείων (όνομα, τίτλο κλπ.), τον τύπο των γραμμάτων (όρθια, πλάγια, κλπ.) και τη στίξη (εισαγωγικά, παρενθέσεις, κόμματα, τελείες, κλπ.). Σε μια μελέτη το πιο σημαντικό είναι να ακολουθεί κανείς μόνο ένα πρότυπο με συνέπεια. Για διευκόλυνσή σας, προτείνω ένα από τα πιο συνηθισμένα συστήματα παραπομπών για ιστορικές εργασίες:

¹ Οι οδηγίες αυτές βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στο εξαιρετικό βιβλίο του Umberto Eco, *Πώς γίνεται μια διπλωματική εργασία*; μτφρ. Μ. Κονδύλη, εκδόσεις Νήσος, Αθήνα 1994. Ορισμένα ωστόσο σημεία έχουν τροποποιηθεί, δεδομένου ότι αναφερόμαστε στη συγγραφή όχι διπλωματικής εργασίας αλλά φοιτητικής εργασίας με επιστημονικές αξιώσεις. Κάποια άλλα σημεία έχουν προστεθεί ή προσσαρμοσθεί στις απαιτήσεις των ιστορικών σπουδών. Για έναν προβληματισμό σχετικά με τις ιστορικές πηγές, αλλά και γενικότερα για το πώς συντάσσεται μια εργασία χρήσιμο είναι και το βιβλίο: Γιώργος Κουκουλές, *Για μια Ιστορία του ελληνικού συνδικαλιστικού κινήματος. Εισαγωγή στην παιδαγωγική της ιστορικής έρευνας*, Οδυσσέας, Αθήνα 1994.

² Ευριδίχη Σιφναίου, *Λέσβος. Οικονομική και κοινωνική ιστορία (1840-1912)*, Δήμος Μυτιλήνης - Τροχαλία, Αθήνα 1996, σ. 30-31. Διαθέσιμο online στο

[http://helios-
eie.ekt.gr/EIE/handle/10442/11346/browse?type=author&order=ASC&trpp=20&value=%CE%A3%CE%B9%CF%86%CE%BD%CE%B1%CE%AF%CE%BF%CF%85%2C+%CE%95%CF%85%CF%81%CE%B9%CE%B4%CE%AF%CE%BA%CE%B7](http://helios-
eie.ekt.gr/EIE/handle/10442/11346/browse?type=author&order=ASC&trpp=20&value=%CE%A3%CE%B9%CF%86%CE%BD%CE%B1%CE%AF%CE%BF%CF%85%2C+%CE%95%CF%85%CF%81%CE%B9%CE%B4%CE%AF%CE%BA%CE%B7), προσβάσιμο στις 10/1/2013.

α) Σε βιβλία:

Όνομα συγγραφέα Επώνυμο (στην ονομαστική), Τίτλος βιβλίου με πλάγια πεζά, [αν πρόκειται για μεταφρασμένο έργο αναφέρεται ο μεταφραστής ως «μτφρ.» και με το όνομα του], εκδοτικός οίκος, τόπος έκδοσης και έτος, σελίδα/ες. Π.χ.

Χριστίνα Αγριαντώνη, *Οι απαρχές της εκβιομηχάνισης στην Ελλάδα τον 19ο αιώνα*, Ιστορικό Αρχείο, Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα 1986, σ. 45-47.

Eric Hobsbawm, *Εξχωριστοί Άνθρωποι. Αντίσταση, Εξέγερση και Τζαζ*, μτφρ. Π. Ματάλας, Θεμέλιο, Αθήνα 2001, σ. 78-79.

β) Σε άρθρα περιοδικών:

Όνομα συγγραφέα Επώνυμο (στην ονομαστική), «Τίτλος άρθρου με πεζά σε εισαγωγικά», Τίτλος περιοδικού με πλάγια αρ. τόμου: αρ. τεύχους (μήνας έτος), σελίδα/ες. Π.χ.

Χρήστος Λούκος, «Επιδημία και κοινωνία. Η χολέρα στην Ερμούπολη της Σύρου (1854)», *Μνήμων* 14 (1992), σ. 49-69

γ) Σε άρθρα σύμμεικτων/συλλογικών τόμων και σε πρακτικά συνεδρίων:

Όνομα συγγραφέα Επώνυμο (στην ονομαστική), "Τίτλος άρθρου με πεζά σε εισαγωγικά", Όνομα επώνυμο επιμελητή (επιμ.), Τίτλος βιβλίου με πλάγια πεζά, αρ. τόμου, εκδοτικός οίκος, τόπος έκδοσης και έτος, σελίδα/ες. Π.χ.

Έφη Αβδελά, «Οι γυναίκες: κοινωνικό ζήτημα», Χρήστος Χατζηιωσήφ (επιμ.), *Ιστορία της Ελλάδας του 20ου αιώνα*, τ. Β1, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2002, σ. 337-359.

δ) Σε δημοσιεύματα εφημερίδων:

[Όταν υπάρχουν: Όνομα συγγραφέα Επώνυμο (στην ονομαστική), "Τίτλος άρθρου με πεζά σε εισαγωγικά",] Τίτλος εφημερίδας με πλάγια πεζά, αρ. φύλλου, ημερομηνία, σελίδα. Π.χ.

Ακρόπολις, αρ. φ. 456, 31 Ιανουαρίου 1896, σ. 1.

Επίσης, όταν το έργο του ίδιου συγγραφέα έχει αναφερθεί στην αμέσως προηγούμενη βιβλιογραφική σημείωση, τότε δεν την επαναλαμβάνουμε, αλλά γράφουμε «στο ίδιο, σ. ...»

Εάν όμως το έργο του ίδιου συγγραφέα έχει εμφανισθεί π.χ. πέντε σελίδες πριν, τότε δεν επαναλαμβάνουμε τη βιβλιογραφική σημείωση, αλλά γράφουμε το όνομα του συγγραφέα και «ό.π., σ. ...» (δηλ., όπως παραπάνω).

Εάν χρησιμοποιούμε παραπάνω από ένα έργο του ίδιου συγγραφέα, τότε στη σημείωση θα πρέπει να αναφέρουμε τις δύο πρώτες λέξεις του έργου στο οποίο ξανα-αναφερόμαστε. Π.χ. Αγριαντώνη, *Οι απαρχές...*, ό.π., σ. ...

Για την ορθή και τυπικά σωστή χρήση των παραπομπών μπορείτε να συμβουλευθείτε και το δημοσίευμα του Αλέξη Πολίτη, «Υποσημειώσεις και παραπομπές», *Μνήμων* 12 (1989), 172-183.³

³ Στο διαδίκτυο το άρθρο υπάρχει στο:

<http://www.emne-mnimon.gr/html/manuscriptsgr.htm> (κάτω κάτω στη σελίδα)

6. Πίνακες και γραφήματα, Εικόνες

Οι Πίνακες και τα γραφήματα, πρέπει να έχουν αριθμηση και σαφή τίτλο. Πρέπει, επίσης, να δηλώνεται η Πηγή τους. Π.χ.

Πίνακας 1, Πληθυσμός του ελληνικού βασιλείου, 1864-1909 (χιλ.)

Γράφημα 1, Παραγωγή υφασμάτων στην Γαλλία, 1860-1950 (σε χιλ. τόννους)

Πίνακας 2, Ενεργός πληθυσμός της Ελλάδας, 1909-1970 (σε ποσοστό %)

Στο τέλος της εργασίας πρέπει να υπάρχει Κατάλογος των Πινάκων και των Γραφημάτων που έχουν χρησιμοποιηθεί (με αριθμηση σελ.). Σε περίπτωση που έχουν χρησιμοποιηθεί Εικόνες, πρέπει να υπάρχει ανάλογος Κατάλογος Εικόνων.

7. Συμπεράσματα

Στα **Συμπεράσματα** παρουσιάζουμε τα πορίσματα της έρευνας μας (ειδικά και γενικά) και αναφερόμαστε στα πιθανά ερωτήματα που παραμένουν ανοιχτά.

8. Πηγές και Βιβλιογραφία

Στο τέλος της εργασίας παρατίθενται *Πηγές και Βιβλιογραφία*. Κάνουμε διάκριση ανάμεσα σε *Δημοσιευμένες και Αδημοσίευτες πηγές*. Η βιβλιογραφία συντάσσεται αλφαβητικά και σε περίπτωση που υπάρχουν περισσότερα του ενός έργα κάποιου συγγραφέα αυτά παρατίθενται χρονολογικά.

Στη βιβλιογραφία, τα ονόματα αντιστρέφονται, δηλαδή: Επώνυμο, όνομα. Τα λήμματα της βιβλιογραφίας παρατίθενται κατά αλφαβητική σειρά του επωνύμου.

Π.χ. Αγριαντώνη, Χριστίνα.

9. Παραρτήματα

Σε *Παραρτήματα*, στο τέλος της εργασίας (και πριν τις πηγές και τη βιβλιογραφία) μπορούν να παρατίθενται ειδικότερα αναλυτικοί πίνακες και γραφήματα, φωτογραφίες, προφορικές μαρτυρίες, γλωσσάρια (ορολογίας) κλπ, υλικό της έρευνας δηλαδή που επεξηγεί και υποστηρίζει το κυρίως κείμενο, αλλά που θα βάρυνε υπερβολικά το κείμενο εάν είχε τοποθετηθεί μέσα σ' αυτό.

10. Πίνακας περιεχόμενων είναι απαραίτητο να υπάρχει στην αρχή της εργασίας.

11. Γλωσσική έκφραση

Για την ορθή γλωσσική έκφραση, όταν γράφετε, έχετε πάντα δίπλα σας λεξικό της ελληνικής γλώσσας και προσέξτε ιδιαίτερα α) την ορθογραφία, β) τη σύνταξη γ) τα τριτόκλιτα, δ) τη σαφήνεια και την ακριβολογία. Αποφύγετε τις μεγαλόστομες εκφράσεις, τις υπερβολές ή το υπερβολικά λογοτεχνικό ύφος!

Μην ξεχνάτε ότι η έρευνα και η συγγραφή είναι απόλαυση!

Ιωάννινα, 2.1.2013

Λήδα Παπαστεφανάκη
Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων